

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

K důchodové reformě - úvod do problematiky

V tomto článku se pokusíme vysvětlit tři pilířovost důchodového systému, kterou je nutno znát pro pochopení probíhající reformy. Dále se budeme zabývat výhodami a nevýhodami stávajícího důchodového systému, jakož i důvody, proč je nutné systém reformovat. V závěru zmíníme aktuální stav reformních kroků.



Otázka důchodové reformy je velmi ožehavým tématem a jak je všeobecně známo, jen stěží se hledá řešení, které by podléhalo všeobecné shodě. Tomu nasvědčuje i skutečnost, že diskuse o reformování důchodového systému se táhnou již od počátku 90. let, tedy už více než 20 let. V poslední době se v souvislosti s tzv. finanční krizí a zejména se skokovým nárůstem státního deficitu mluví o nutnosti, co nejdříve důchodový systém reformovat. Udržitelnost jeho financování totiž podle názorů ekonomických odborníků stojí na velmi tenkém ledu a v blízké budoucnosti hrozí, že by se celý systém mohl z ničeho nic „sesypat“.

Tří pilířový důchodový systém

Obecně platí, že důchodový systém je systémem tří pilířovým. **I. pilíř** tvoří státní, všeobecné a povinné pojištění. **II. pilíř** z hlediska terminologie Evropské unie tvoří doplňkové důchodové systémy, které představují nadstavbu nad základním systémem a umožňují zabezpečení na vyšší úrovni. Jsou založeny na principu kolektivního zabezpečení prostřednictvím zaměstnavatelů. **III. pilíř** tvoří individuální zabezpečení občanů prostřednictvím vlastní investiční činnosti formou životního pojištění, účasti v investičních fondech.

Český důchodový systém se od tohoto teoretického schématu trochu liší. Je realizován I. pilíř, a to zákonem o důchodovém pojištění, jako povinné, všeobecné a státní pojištění. II. pilíř důchodového systému, zaměstnanecké penzijní pojištění, zastoupen v českém důchodovém systému není. III. pilíř tvoří především penzijní připojištění se státním příspěvkem zavedené v roce 1994 s jistými prvky druhého pilíře, neboť na financování se zde mohou podílet i zaměstnavatelé tím, že přispívají určitou částkou zaměstnancům, kteří si spoří v penzijních fondech. Penzijní připojištění se státním příspěvkem může provádět pouze penzijní fond, jehož vznik a činnost je regulována státním dohledem. Je koncipováno jako dobrovolné, individuální spoření založené na kapitálovém financování. Dále do III. pilíře českého důchodového systému patří především produkty životních pojišťoven.

Výhody a nevýhody stávajícího důchodového systému

Institut důchodového pojištění má v České republice dlouhodobou, více než stoletou tradici. Vůbec jako v jedné z prvních zemí světa u nás bylo zavedeno sociální (důchodové) pojištění, které prodělalo velký vývoj. Samotný systém důchodového pojištění je tudíž velmi dobře propracovaný, jen už

bohužel poněkud zastaralý.

Před samotnou kritikou je na místě zmínit pozitiva současné právní úpravy. Bezesporně je jí **univerzalita systému**, tj. že zahrnuje všechny osoby ve věku ekonomické aktivity a nevytváří prostor pro jejich rozdílné postavení z důvodů charakteru zaměstnání, pohlaví atd. Výhodou je i **jednotná právní úprava**, která zajišťuje stejná pravidla při posuzování nároků ze základního důchodového pojištění pro všechny pojištěnce bez odchylek pouze pro některé skupiny. Výhodou je také **významné omezení rizika chudoby u důchodců**, které souvisí s velkou mírou solidarity systému. Uplatňuje se jak mezigenerační solidarita ekonomicky aktivních s ekonomicky neaktivními, tak v rámci jedné generace solidarita bohatších s chudými. Pozitivem je i určitá **tradice a důvěra veřejnosti**.

Pokud se zaměříme na negativa stávajícího důchodového systému, je jím v první řadě fakt, že právní úprava **nereaguje na demografický vývoj společnosti**. Stárnutí české populace vyvolané prodlužováním střední délky života je doprovázeno poklesem porodnosti a plodnosti, což povede v budoucnu k významnému zvýšení zatížení ekonomicky aktivní složky populace, a tím i důchodového systému. Při zachování současného stavu by došlo k výraznému zvýšení výdajů na důchody a systém by se stal finančně neudržitelným. Na druhé straně **zaostává reálná hodnota důchodů**, což je problematické zejména v souvislosti s existencí ústavně zakotveného práva každého občana na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří. Další nevýhodou je i **nadměrná solidarita**, která na jedné straně sice zabraňuje sociálnímu vyloučení některých skupin obyvatel a jejich ohrožení chudobou, ale na druhé straně může působit jako demotivující faktor. Negativem je také **nízký reálný věk odchodu do důchodu a nižší ekonomická aktivita starších osob**. Prodlužování očekávané doby dožití by mělo být doprovázeno odpovídajícím prodloužením „pracovního života“. To znamená, že v důchodovém pojištění by se měla odrazet také motivace k pokračování v ekonomické aktivitě i po vzniku nároku na důchod. Jako významně negativní se jeví stav, kdy asi 95 % příjmů důchodců pochází ze základního důchodového pojištění. Do budoucna by mělo dojít k **diverzifikaci příjmů ve stáří**. Pojištěnec by neměl být odkázán pouze na příjmy, které mu budou plynout ze základního povinného důchodového pojištění, nýbrž je nutné pojištěnce určitým způsobem motivovat k tomu, aby byli více zodpovědní za svou budoucnost a sami si spořili

Aktuální stav důchodové reformy

Vláda vědoma si „kritické“ situace proklamuje ve svém Programovém prohlášení, že je pro ni důchodová reforma prioritou. Reformní kroky byly odstartovány prostřednictvím **tzv. malé důchodové reformy**. Ta byla z velké části reakcí na zásadní nález Ústavního soudu (uveřejněný pod č. [135/2010](#) Sb.), kterým byl zrušen dosavadní způsob redukce osobního vyměřovacího základu, upravený v ustanovení § 15 zákona o důchodovém pojištění (zákon č. [155/1995](#) Sb. ve znění účinném do 29. 9. 2011). Co se změnilo?

- **Stanovení redukčních hranic.** Redukční hranice se stanoví nikoli pevnou částkou, ale jako určité, v čase se konkrétně měnící procentní podíly průměrné mzdy. Výsledkem má být systém více zásluhový než přehnaně solidární.
- **Věk odchodu do důchodu.** Zrychluje se zvyšování věku odchodu do důchodu. Změna se však dotkne osob narozených nejdříve v roce 1956.
- **Další méně významné změny:** parametrický vztah výše základní výměry vůči průměrné mzdě, zavedení dalšího pásma snížení procentní výměry u předčasných starobních důchodů, zkrácení období pro možnost opětovného vzniku nároku na vdovský/vdovecký důchod, zrušení poskytování jednorázové částky při sňatku vdovy/vdovce a jednoznačnější stanovení pravidel pro valorizaci vyplácených důchodů.

Vedle malé důchodové reformy se mluví také o **tzv. velké důchodové reformě**. Jejím hlavním cílem

bylo a je připravit dlouhodobě finančně udržitelný systém, který zajistí přiměřené příjmy ve stáří, při invaliditě a při ztrátě živitele. Za tímto účelem je podle vlády potřebné zvýšit diversifikaci příjmů, resp. zdrojů příjmů, ve stáří a průběžně financované základní důchodové pojištění doplnit možnostmi soukromých úspor. S tím souvisí kroky k založení druhého pilíře důchodového pojištění, který v České republice zatím nefunguje.

Na konci loňského roku došlo k významným událostem právě v souvislosti s prosazením velké důchodové reformy. Dne 28. prosince 2011 byly ve Sbírce zákonů publikovány následující zákony:

- **zákon č. [426/2011 Sb.](#), o důchodovém spoření,**
- **zákon č. [427/2011 Sb.](#), o doplňkovém penzijním spoření a**
- **zákon č. [428/2011 Sb.](#), kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o důchodovém spoření a zákona o doplňkovém penzijním spoření.**

Na základě těchto zákonů dojde k několika zásadním koncepčním změnám. Hlavní z nich přitom bude zavedení druhého pilíře důchodového systému, čímž bude poskytnuta možnost dobrovolně vyvádět část peněz ze státního průběžného systému do soukromých fondů. Nastanou dále výrazné změny v oblasti třetího pilíře důchodového systému, a to v souvislosti s nutností reformovat současné penzijní fondy, které budou mimo jiné základními institucionálními nositeli druhého pilíře.



Mgr. Martin Holub,
advokát, partner

Petra Juhaňáková,
právní asistentka

[Šafra & partneři s.r.o., advokátní kancelář](#)

Revoluční 1082/8
110 00 Praha 1

Tel.: +420 296 785 411

Fax: +420 296 785 421

e-mail: office@safra-advokati.cz

Další články:

- [Nepravomocné povolení stavby a změna územního plánu](#)
- [Letiště a letecké stavby](#)
- [Nejvyšší správní soud vymezuje nové hranice zneužití práva u běžných nákladů na reklamu](#)
- [Limity dohledu nad výkonem znalecké činnosti](#)
- [Stavebníci získávají od roku 2026 silnější pozici v soudních sporech o povolení stavby](#)
- [Novela zákona o spotřebitelském úvěru: zásadní regulatorní přelom, který změní finanční trh i praxi poskytovatelů spotřebitelských úvěrů](#)
- [Regulace cen taxislužby v roce 2026: co se mění a jaké mají obce možnosti?](#)
- [Jaké klíčové změny přináší návrh novely stavebního zákona?](#)
- [Nový zákon o zbraních a střelivu](#)
- [Novela zákona o pyrotechnice: likvidace profesionálů namísto zmírnění negativních vlivů](#)
- [Nový zákon o zbraních – hlavní a vedlejší držitelé a změny v posuzování zdravotní způsobilosti](#)